

**Як зірка ізраїльської естради «бандерівську»
пісню виконував**

Зоар Аргов

*Там, під Львівським замком старий дуб стояв,
А під тим дубочком партизан лежав.
Він лежить, не дише, він неначе спить.
У золотім кучері вітер шелестить.*

*Там, под Львовским замком старый дуб стоял,
А под тем дубочки партизан лежал.
Он лежит, не дышит, он как будто спит.
Золотые кудри ветер шелестит.*

בצינ קיתע וולא רעיב קחרה םש

בכש נזיטרפה אשדב ודילו

סדרן וניא בוש עונ ילב בכש אוהו

סרזפת חור ול בהז ילתלת

Зоар Аргов (1955-1987), який рано помер від передозування наркотиками, давно став ізраїльською легендою. Пісні «мізрахі» в його виконанні першими зробили пролом у стіні офіційної ізраїльської музики на державному радіо та ТБ. Низка музикантів та продюсерів вивели цей мікс з ізраїльської, арабської, турецької, грецької та іншої середземноморської естради, популярний серед арабських євреїв, у загальнонаціональній мейнстрім. Я ще пам'ятаю, як ненавиділи цю музику наші манірні ашкеназькі інструкторки в армії, і як старенькі в автобусах кричали шоферам із сильним польсько-угорським акцентом: «Вимкніть цю музику арабів!».

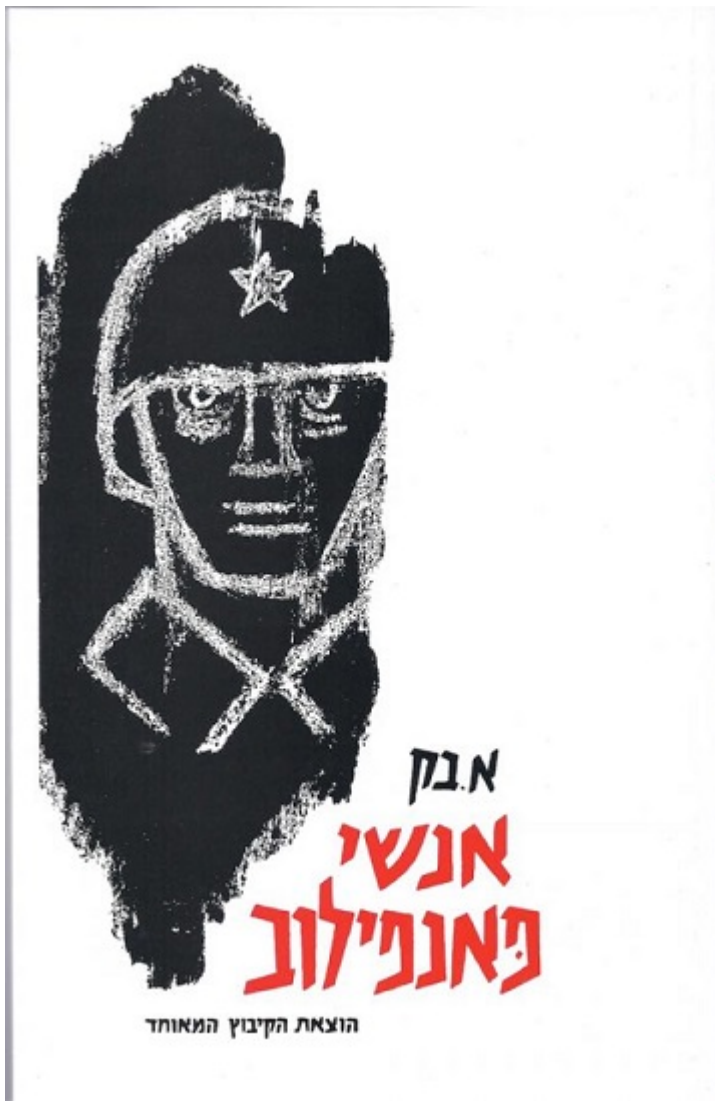
Сьогодні важко когось здивувати химерними українсько-єврейськими музичними зв'язками. Хасиди співають багато українських пісень. Пам'ятаю, як у рамках Днів їдишу у Львові голова Єврейського культурного товариства ім. Шолом-Алейхема Олександр Назар та Оксана Сікорська з Українського католицького університету демонстрували [відео](#), де Любавицький Ребе українською співав «Став я пити в п'ятницю».

Зоар Аргов

Я не чув «Там під Львівським замком» у Львові моєї молодості, не знав, що це неформальний гімн українців, які пішли в ліси боротися з Радянською владою, яка забрала землю, закрила церкви і вислала в Сибір цілі села. Цю пісню знав лише у виконанні Аргова, думаючи, що це старий радянський хіт, популярний в Ізраїлі 1940-х років. Абба Ковнер, який сам партизанув у білоруських лісах, переклав на іврит багато радянських пісень. Радянський епос та пафос Великої Вітчизняної довго були частиною ізраїльської ідентичності. Пам'ятаю, як Бен'ямін Нетаніягу, який чергово їздив до Москви напередодні виборів, заявив в інтерв'ю Миколі Сванідзе, що в молодості його улюбленою книгою була «Волоколамське шосе» Олександра Бека — зразок соціалістичного реалізму, присвячений подвигу воїнів-панфілівців.

У тому ж наборі культових книг молодості экс-прем'єра був і роман австрійського письменника-єврея Франца Верфеля «40 днів Муса-Дага» — про вірменський геноцид 1915 року.

«Волоколамське шосе» у перекладі на іврит

«40 днів Муса-Дага»

Єврейський ішув у Палестині готувався героїчно загинути, відбиваючи навалу військ Роммеля. Приклад вірменів, які стали на захист своїх сімей у Муса-Дазі, надихав палестинських євреїв. Колись книга Верфеля входила до програми ізраїльських шкіл, і наврядчи хтось міг собі уявити, що юнаки, які читали в юності «Муса-Даг», ставши політиками та дипломатами, всіляко підтримуватимуть турецькі спроби заперечення вірменського геноциду.

Однак повернемося до партизанських пісень. Одного разу начальника генштабу ЦАГАЛу Рафаеля Ейтана запитали про його улюблені пісні. Рафуль (це його армійське прізвище) відповів — івритські. Інтерв'юер просив конкретизувати, і генерал на прізвище Орлов, який народився в сім'ї суботників, просто відповів *ширім русім* — російські пісні. Ці пісні були популярними в Ізраїлі ще у 1970-х. Пам'ятаю Рафуля в дуеті з моїм другом Ісраелем Вайманом, які співали за столом «[Акко — також Земля Ізраїля](#)» на мотив «Чубчик, чубчик кучерявий» (*Сибір також російська земля*, — співається в цій пісні). На іврит пісню переклав Авраам Шльонський. За Талмудом, Акко не є частиною Землі Ізраїлю, але страчені в британській в'язниці в Акко бійці єврейського підпілля здобули місто ціною своєї крові. Йдеться про уродженця Луцька Шломо Бен-Йосефа, страченого 1938 року.

В Ізраїлі працювали надзвичайно популярні композитори-піснярі, вихідці з Російської імперії — Моше Віленський, Мордехай Заїра, Саша Аргов. Поряд зі слов'янськими мелодіями вони активно використовували середземноморські мотиви, давши путівку в життя для «бухарки» Яфи Ярконі (Абрамов), для ємениток Шошани Дамарі та Брахи Цфіри. Зоар Аргов був аж ніяк не першим вихідцем із мусульманських країн, який виконував ізраїльські версії російських та українських пісень. Не випадково він запозичив псевдонім відомого композитора Саші Аргова.

Сашко Аргов з дружиною, 1963

Коли пісні Зоара тільки-но почали пробиватися на естраду, я запитав Сашу Аргова, що він думає щодо запозичення його імені. Композитор роздратовано відповів, що ніхто його дозволу на це не запитував. Автор 1200 творів Саша Аргов (біблійне прізвище він узяв у Ерец Ізраель, а народився в Москві як Олександр Абрамович) був надзвичайно популярним, його пісні стали в Ізраїлі народними. Водночас, він не хотів залежати від музичної кар'єри, володіючи з дружиною Ньюсей магазином російської книги «Болеславський». Справи там йшли непогано — в Ізраїлі 1960-х — 1980-х років багато ізраїльтян володіли російською мовою, а радянські університетські підручники та інженерні посібники коштували набагато дешевше за англійські. Я любив до них заходити, копатись у книгах, а іноді й поговорити із Сашою, так офіційно звали господаря. Музику ж Аргов писав вечорами вдома.

Одним із найцікавіших музикантів, які прославилися виконанням пісень Саші Аргова, був Матті Каспі. Із цим чудовим співаком зі скандальною репутацією мене пов'язує сімейна історія.

Маті Каспі

1936 року його батько Лейбл разом із моїм татом — єврейським активістом і журналістом Борисом Дорфманом (обидва члени молодіжної організації Гордонія) — втекли з дому в Бессарабії й хотіли потрапити до Палестини. Їх зняли з поїзда. Каспі носив тоді прізвище Арджентир, що по-румунськи — срібний, а на івриті *каспі*.

Я довго не міг зрозуміти, як партизанська пісня потрапила до Зоара Аргова. Адже його головний автор та ментор — композитор Авіяху Медіна — не відрізняється любов'ю до ашкеназьких братів. Виявилось, що [Там, під Львівським замком старий дуб стояв](#), існує на івриті, принаймні в чотирьох варіантах, викладених на ізраїльському сайті [Земерешет](#). Там же є і їдишський текст цієї пісні «Дорт бійм брег фун велдл». Автором слів, ймовірно, є поет Шмерке Кочерінський, який партизанів у білоруських лісах разом з Аббою Ковнером.

Існує й російська версія цієї пісні, написана композитором Леонідом Шохіним. Я не хотів тут розпочинати культурну війну за перворідність, адже мова не про пріоритет, а про дивовижну амальгаму під назвою Ізраїль. Де українські пісні співає єменський єврей із біблійним прізвиськом.

Міхаель Дорфман, спеціально для «Хадашот»

Автор завдячує за матеріали Вадиму Штейнману (Реховот) та кантору Марії Дубинській, лекція якої надихнула на написання цієї статті